

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 90
אייר תשע"ו

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

שאלות רבות מגיעות למוקד מאנשים שרכשו ידיעות בהלכות עירובין

בסייעתא דשמיא חוזרים אנו לאחר תקופת בין הזמנים ניסן, להוצאת גליונות "תיקוני עירובין", הכוללים מגוון של שאלות והלכות אקטואליות שעלו ונידונו באותן שבועות. בשנים קודמות היה לאחר בין הזמנים, מאגר של סיפורים, שאלות רבות ומקרים משונים, שגילו הבדקים בבדיקת העירובים בתקופת בין הזמנים. אבל בבין הזמנים האחרון חל שינוי גדול בענין זה, אנשים רבים שהתארחו בכל מיני מקומות, בדקו בעצמם את העירוב, ע"י ידיעות שרכשו בקריאת הגליונות, וכן עשו בעצמם עירוב לחצר ולבנין שהם גרים או מתארחים, ופנו עם שאלות רבות, מה כשר ומה אינו כשר, מה בדיעבד ומה לכתחילה, כיצד לעשות, ומה צריך לתקן, עד כדי שהשאלות שנשאלו מהמתקשרים הן רבות מהשאלות של בודקי מוקד העירוב.

דבר זה מראה על התעוררות נפלאה ומורחבת בציבור, ולא רק אצל משפחות האברכים, אלא גם מכלל הציבור הגיעו שאלות רבות. רבים למדו להבין את הדברים הנעשים בעירוב, ואת ההלכות התלויות בו, מה משמש החוט ובאיזו צורה הוא צריך להיות קשור לעמוד, מתי עמודי השמל יכולים לשמש לעירוב, ואיזה לחי צריך להיות תחתיהם, ועוד עשרות הלכות שמלפנים היו בלתי ידועות, ולא היו שייכות אלא לבודקים העוסקים בעירובים, כעת בס"ד הן נחלת הכלל.

המשיבים במענה הטלפוני מספרים שהרבה פעמים ניכר בקולו של השואל, שמחתו הרבה, לדעת שהוא הבין נכון את ההלכה, ושם לב לפרקטיקה לצורת העמוד והלחי, וערר נכון על בעיה שהדבר אינו עומד כהלכה.

דברים שהשתפרו בעקבות פניות מהציבור

דברים רבים השתפרו, בעקבות העירנות והתגובות של אנשים שמתקשרים, להודיע או לשאול על בעיה מסוימת שראו בעירוב. אחד הדברים שהובא לעיל בגליון הקודם (גליון 89) שעורר אחד האברכים שעבר ברחוב, והתקשר להעיר למוקד העירוב, והמוקד העביר את הדבר לאחראי באותו אזור. באחת מצורות הפתח המקיפות את העירוב, היה לוח מודעות גדול וגבוה שעשוי מעמוד אבן עגול, ורחבו כמטר לכל צד, והלוח עמד בדיוק מתחת החוט.

לוח מודעות מתחת צורת הפתח

והנה יש הרבה לוחות [בעיקר הלוחות החדשים] שגבוהים מהקרקע ג' טפחים או יותר, וללוחות כאלו אין דין מחיצה, כיון שכל מחיצה שגבוהה מהקרקע ג' טפחים, היא מחיצה תלויה ואינה כשרה. אבל במקרה זה מדובר בעמוד מאבן שיצוק בקרקע, והוא מחיצה ללא ספק, א"כ טען האברך שהתקשר, שבצורה כזו יוצא שיש תחת צורת הפתח מחיצה [שארכה יותר מד' טפחים] ומחלקת את צורת הפתח, והיא פוסלת כמבואר בחו"א (סי' ע"ב ס"ק י"ח). ובפרט שהלוח הוא רשות היחיד שיש בו ד' על ד' טפחים, יש יותר סברה לומר שהוא חולק מקום לעצמו, ומחלק את צורת הפתח ופוסל.

והטעם כיון שהצורה פ' מחולקת, יוצא שלכל צד יש רק עמוד אחד ומשקוף (חוט), ואין עמוד שני בסיום הפתח [ליד הלוח].

והנה לכאורה היה אפשר לומר שהלוח עצמו יהיה העמוד, וישמש לשני הצדדים, כמו כל עמוד של עירוב, שהרי החוט עובר ממש מעל הלוח, והוא עומד על הקרקע ממש, ואע"פ שהלוח אינו מגיע לחוט ממש, אלא נמוך ממנו כשני מטרים, הרי מבואר בשו"ע (סי' שס"ב ס"א) שהעמוד אינו צריך להגיע עד החוט, אלא שיהיה בגובה י' טפחים ומכוון מתחתיו, וכמו כל לחי שנעשה תחת החוטים שאינו מגיע לחוט, וכשר מדין גוד אסיק, שרואים כאילו הוא מגיע עד החוט (כמבואר במשנ"ב ס"ק שני"ב ס"ק ס"ב). וא"כ הלוח יחשב לחי, ונמצא שיש כאן שתי צורות הפתח כשרות.

נידון זה הובא בהרחבה לעיל גליון 89, והתבאר שם שכיון שיש כעין גג המכסה מעל העמוד וגם בולט ממנו, הרי הוא גג המפסיק בין הלחי לחוט, ופוסל אותו מלשמש כלחי. ואמנם באופן שהגג אינו בולט אלא מעט [כגון 2 ס"מ], אפשר לומר שהוא כהמשך של העמוד, ואינו כגג המפסיק. אבל באופן שהגג בולט הרבה (כגון טפח, שהוא 10 ס"מ), יש לצדד שהוא לא יכול להחשב המשך של הלחי, ודבר ששוכב במאוזן, בהכרח אינו כעמוד או לחי אלא הוא גג, וממילא הוא מפסיק בין הלוח לחוט, ופוסל אותו מלשמש כלחי.

תיקון ושיפור העירוב בהעמדת עמוד חדש

המוקד העביר את ההערה לאחראי של אותו עירוב, והוא נטה להכשיר מדין שהלוח הוא לחי לשני הצדדים, למרות שבצד אחד הוא בולט 10 ס"מ. המוקד קיבל את תשובתו, למרות שלדעתו (לפי הנחיות רבני העירובים), הדין אחרת, ואז האחראי אמר מעצמו, שבשביל שכולם יהיו מרוצים הוא מסדר את החוט בצורה שתעבור על קצה הלוח, במקום שהגג המכסה בולט רק כארבעה ס"מ. כעבור שבועיים האחראי החליט שעדיף שגם זה לא יהיה תחת החוט, שלא יהיה שום פקפוק של כשרות בעירוב שלו, והזמין פועל שיתקן עמוד חדש של עירוב ליד הלוח, כדי לעקוף את הלוח, והחוט של צורת הפתח לא יעבור מעל הלוח כלל.

הנה בצורה כזו של שאלה פשוטה בנחת ובכבוד, הדבר הביא לתיקון בצורה מושלמת וטובה, והזכות היא של אותו אברך שהעיר את תשומת לב העוסקים. ואמנם לא כל התיקון נעשה מיד, ויש מקרים שמדובר בעירוב פסול ממש, ובכל זאת המוקד לא מפרסם ומודיע שבמקום פלוני העירוב פסול, [אלא רק למי שמתקשר ושואל מעצמו שעומד להתארח בדיוק באותו מקום], בצורה כזו אנו מקוים שכולם ישמחו לתקן מרצונם הטוב, וישקיעו בשיפור והידור העירוב כהלכה.

בדיקת העירוב ע"י המוקד אינה הותמת כשרות

בהודמנות זו אנו רוצים להזכיר ולהדגיש, ידיעה חשובה בענין מקומות שהעירוב נבדק ע"י מוקד העירוב, [והן כשנבדק ע"י ת"ח וארגונים אחרים]. בעצם הבדיקה עצמה, אין שום עדות על כשרות העירוב, אדרבה, בבדיקה מוצאים לפעמים הרבה בעיות, וגם במקרים שאומרים שהמוקד אמר לאחראים שהוא משבח את עבודתם המסורה בעירוב, עדיין יתכן שיש צורך בתיקונים רבים ובהשקעה נוספת וגדולה, למרות העבודה המסורה.

פעמים רבות האחראים מתעכבים בתיקון הדברים שהתעוררו בבדיקת העירוב, ומינתיים אומרים לציבור שהמוקד בדק ושיבח שהעירוב מהודר, למרות שיתכן שבמצב הזה העירוב אינו כשר כלל, או לפחות אינו מהודר. לכן חייבים לציין שאי אפשר לסמוך על שמועות כאלו, ולא מספיק שיוודעים שהעירוב נבדק, אלא צריך לשאול במוקד הטלפוני באופן פרטי. [רבני המוקד מחפשים פתרון לדבר, בתנאי שיהיה בצורה מכובדת. הצעות מתקבלות במוקד הטלפוני].

פרויקטים רבים ומגוונים במוקד העירוב

בימי בין הזמנים פעלו צוות מוקד העירוב להתקדם בעשייה בהרבה תחומים שונים ומגוונים, כשלכל אחד יש את הצרכים שלו ואת המשימות והיעוץ הנכון לו. בתחילת בין הזמנים עמלו להקים עירוב לישוב במרכז הארץ, שכבר כמה שנים שהעירוב היה ללא חוטים, והיו חסרים הרבה עמודים. בישוב זה העמידו בחודש אחד יותר מארבעים עמודים, וקשרו חוטים חדשים סביב כל הישוב. במקביל נעשו עבודות להקמת עירוב שכונתי באחת השכונות בירושלים, וכמוכן בעירוב שכונתי מדובר בעבודה מסוג אחר, מדוקדקת ומחושבת עם עשרות פרטים הלכתיים, כדי שיועיל לפי כל השיטות.

גם בבדיקת העירובים, יצאו שלוחי מוקד העירוב להרבה מקומות בארץ, מהצפון ועד הדרום, ופגשו עם רבני ערים ומושבים על מנת להוסיף ולשפר את העירובים. וכן ערכו תכניות להקמת עירובים חדשים שנתבקשו ע"י התושבים, חלקם עירובים שכונתיים וחלקם עירובים בישובים, ויתן ה' סיעתא דשמיא שהדברים ישאו פרי, ויקומו עירובים כשרים ומהדרים, עם פיקוח נכון ומתמיד, לזכות את הרבים ולהציל ממכשול.

עירוב המחבר שלשה ישובים בשלשה הרים, דין השטח

שביניהם

באחד מימי חוה"מ פסח, נקרא הבודק של מוקד העירוב לבדוק שלושה ישובים בארץ, הנמצאים על שלושה הרים סמוכים, ועשו ביניהם עירוב גדול כדי לחברם ולהתיר את השטח שביניהם, והאחראי על העירוב ביקש שנראה אם העירוב כשר. המוקד בדק במפה את גודל המרחק ביניהם ואת תנאי השטח, וראה שהמרחק בין כל אחד הוא כ-1100 מטר, כלומר יותר מאלפיים אמה, של שטחים שאינם מיושבים, עד כדי שאם העירוב אינו תקין במקום אחד, הרי יש ביניהם אפילו איסור יציאה מוחץ לתחום, וק"ו שהטלטול אסור.

כמוכן שהשטח שביניהם לא ראוי כ"כ להילוך ולשימוש, מלבד הכבישים והשבילים המסומנים, והוא גדול פי מאה מבית סאתיים, ויותר גדול משלושת הישובים יחד, ובודאי ששטח כזה אינו מוקף לדירה, ולפי הכרעת החזו"א ומרן הגר"ש אלישיב זצ"ל דינו מפורש בשו"ע (סי' שני"ח ס"ט ו') שהוא פוסל את העירוב. וגם לדעת המשנ"ב שהביא את דברי הדבר שמואל (בביאור הלכה סי' שני"ח ס"ט), שמיקל בשטחי זרעים שבתוך היקף חומת העיר, וכתב שכשאי אפשר לתקן באופן אחר יעשו כדבריו, הרי המעיין בדברי הדבר שמואל יראה שמדובר בשטח שעומד להיבנות וזרע אותו רק באופן זמני, ולא בכאלה שטחים הרריים שלא עומדים לבנות אותם. אבל האחראי המוקמו נהר לפני שהזמין את המוקד, ואמר מראש שיש כמה דברים שהם מקילים (בלית ברירה), ובהם אינם מעוניינים לשנות, ומ"מ הם רוצים שנבדוק את כשרות המחיצות.

המוקד נענה לבקשתם, כיון שיש דברים שאפשר להועיל, שלפחות לפי שיטה מסוימת לא יהיה להם איסור טלטול. ולפעמים מוצאים גם פתרון שקטע מסוים יהיה נפרד מכל המקום הבעייתי, [ובאמת יש שם הפרדה, שכל ישוב מוקף בעירוב בפני עצמו, וזה דבר חשוב מאוד]. ומ"מ זה דוגמא נוספת של עירוב שנבדק ע"י המוקד, למרות שהמוקד הבהיר שלדעתו אי אפשר להתיר את עירוב שטח ההרים שביניהם.

לחי מנרתיק נילון של לולב

באחד הישובים שנבדקו בימי בין הזמנים (בישובים הנ"ל), היה מקום אחד שהאחראי סמך על חוטי חשמל הקשורים לעמודי עץ עגולים המצויים כיום. כידוע חוטי החשמל קשורים מן הצד של העמוד, ואינם כשרים אלא אם מעמידים לחי תחתיהם, באופן שהוא מכון תחת החוט. אבל יש לשים לב שדוקא עמודים אלו שעומדים בקצוות הישוב, נוטים מאוד הרבה, ולפעמים כדי להעמיד לחי מתחת חוט החשמל, צריך להרחיק את הלחי מהעמוד חצי מטר, ואפילו יותר. בישוב זה האחראי שם לב לכך, ולכן העמיד לחי רחוק מהעמוד, וכדי שהוא יוכל להעמיד את הלחי, הצמיד רשת ברזל לעמוד, ועל קצה הרשת העמיד את הלחי. האחראי קרא לבדוק של מוקד העירוב, שיגיש לשם עם המכשיר הידוע [הבקבוק והשרשרת], ויבדוק אם הלחי מכון מתחת החוט.

הבדוק התקרב ונכנס בין השיחים, ונדהם לראות ממה הלחי עשוי. בקצה הרשת היה נרתיק של לולב, שכולנו משתמשים בו בכל שנה בחג הסוכות, העשוי מנילון דק ואינו יציב כלל. הבדוק אמר לאחראי, אשריכם ישראל שמשתמשים לעירוב בחפצים של מצוה, כיון דאיתעביד ביה מצוה חדא ליעבד ביה מצוה אחריתא, אבל בכל זאת לעירוב צריך דבר אחר, משום שאמנם הראש העליון של הנרתיק מכון מתחת החוט, אבל כל החצי התחתון מקופל לצד, וגם אם ניישר אותו עכשיו, אין לו יציבות כלל, ונמצא שאין לחי שלם מתחת החוט, כלומר החצי התחתון של הלחי אינו מתחת החוט. אלא צריך להעמיד שם קרש שלם וטוב.

לחי עקום בתחתיתו, וראשו מתחת החוט

והנה לכאורה יש לדון בזה האם לעירובים כאלו שמקילים בעמוד עקום, באופן שהחוט עובר מעל ראש העמוד, ואינו עובר מעל החלק התחתון של העמוד, ומחשיבים אותו כאילו החוט מעל גביו של כל העמוד, האם הוא הדין גם בלחי עקום, שהחוט מעל ראשו. ולא מעל החלק התחתון שלו [באופן שמדובר בג' טפחים או יותר מעל הקרקע, שאין ע"ז דין לבוד]. דהנה מצד דיני גוד אסיק, מבואר בחזו"א לגבי מחיצה עקומה, שדנים גוד אסיק מראש המחיצה כלפי מעלה בקו מאונך ישר [ולא לפי צורת המחיצה], וא"כ הגוד אסיק של לחי עקום עולה ישר מראשו, והוא מכון תחת החוט, א"כ חסרון של הלחי הוא רק שהחלק התחתון אינו מתחת החוט, ודין זה הוא מדיני צורת הפתח שצריך שהחוט יהיה "על גביו" של העמוד, והסתפק החזו"א (סי' ע"א ס"ק י"א) שגם לגבי דין זה לא מספיק החלק העליון, אלא צריך שכל ה"י טפחים התחתונים של העמוד, שהם עיקר העמוד, יהיו מכונים תחת החוט. וכיון שהם מקילים נגד סברה זו, גם הנרתיק יהיה כשר.

העברנו את השאלה לאחד מרבני העירובים, ואמר שמצד דין גוד אסיק באמת ניתן לומר כנ"ל, [כלומר אם היו מתירים עמוד עקום], אבל במקרה זה שמדובר בנרתיק נילון שאינו יציב, והוא מתקפל כדרכם של נרתיקי לולב ריקים, נראה שיש בו חסרון מדין פתחי שימאי, שבדאי פתח כזה נחשב פתח הרום ושומם, ואין להשתמש ללחי בנרתיק במצב כזה.

בלחיים מדברים משונים צריך שימת לב מיוחדת

הבדוק של מוקד העירוב התיחס גם לבעיה פרקטית שקיימת במצב הזה, שהנרתיק אינו קבוע מספיק חזק במקומו, ובשעת הרוח הוא מתנדנד, ודינו תלוי במחלוקת הפוסקים, שלפי המשנ"ב (סי' תר"ל ס"ק מ"ח) והרבה פוסקים, שגם נדנדו שאינו מביא למצב פסול, פוסל את המחיצה, א"כ הלחי הזה הוא כמחיצה המתנדנדת ברוח והוא פסול. לפי החזו"א נדנדו שאינו מביא למצב פסול, אינו פסול. [אמנם באמת היה גם חשש שבמשך הזמן יזוז מכנגד החוט לגמרי, כיון שאינו מחובר יציב], ולכן למעשה כשביל שהעירוב יהיה כשר יש צורך להחליפו בדבר חזק וקבוע, וגם רחב יותר כדי שלא יטעו בהעמדתו תחת החוט, והנרתיק יוכל לשמש למצוות אחרות.

מדבר זה יש ללמוד, שלא ראוי להשתמש באמצעים משונים לעשות לחיים, כיון שמצוי בהם שאלות הלכתיות, בין בצורתם, ובין בעמידותם וקלקולם לאורך זמן. וכמוכן שהדבר תלוי הרבה במי שעומד מאחורי הענין, כלומר הציבור. כמה הוא תומך ומסייע ונותן אמצעים טובים, לתקן את העירוב כהלכה, וזו העזרה שכל אדם יכול לעזור במקומו, לפנות עם תרומה למי שאחראי על העירוב באזור שלו, ובמעשה זה לסייע לעצמו ולמשפחתו, ולזכות גם את שכניו וידידיו הגרים עמו, וזכות הרבים תלויה בו.

עשיית עמודי עירוב להוציא את שדות הזרעים מהעירוב

לעומת הישובים הנ"ל היה מושב אחר בצפון הארץ, שמוקד העירוב היה שם לפני כמה חודשים לבדיקת העירוב של המושב, ודיבר עם הרב על כך שיש שטחי זרעים ממש בתוך הישוב, שמונה שדות של כמה עשרות דונמים, דבר שמערער מאוד את כשרות העירוב, שלפי המשנ"ב אינו אלא בשעת הדחק כשאי אפשר לתקן אחרת, ולדעת החזו"א גם בשעת הדחק אין להקל. הרב מעצמו רצה לתקן את הדבר, אלא שלא הכיר כיצד עושים פרוקט גדול כזה. ומוקד העירוב הוסיף וסייע בידו בתכנית וביעוץ, וב"ה הענין מתקדם לקראת עשייה.

בימי בין הזמנים קרא הרב של המושב למוקד העירוב למדוד בפרטות גודל כל שדה, וכמה עמודים צריכים כדי להקיף אותה. כמו"כ לתכנן ולהתעין היכן כדאי להעמיד את העמודים מבחינה פרקטית, שלא תפריע לעובדי האדמה, ותהיה כשרה מבחינה הלכתית. כמובן שהעלויות גדולות מאוד, והמועצה מתקשה לתת כ"כ לעניינים כאלה ובכל זאת מקוים שבקרוב יזכו להשלים את התקציב ואת המלאכה, ויהיה בישוב זה עירוב כשר כהלכה.

דין השבילים שבין שדות הזרעים

והנה במושב זה היו במרכז המושב כמה שדות כאמור, ובין השדות היה שבילים שאנשים הולכים בהם בשבת כדי לקצר את הדרך להגיע לבית הכנסת, וכמובן מטלטלים בהם. וא"כ העיר הרב, שאם הוא יוציא את כל שטח הזרעים יחד, יוצא שהשבילים האלו יהיו אסורים, ואנשים יכולים להיכשל ולטלטל בהם [ויהיה לו קשה לשנות ולהאריך להם את הדרך]. ובפרט שדינים ישתנה לחומרא ע"י כך, משום שאם לא היו מקיפים את השדות, הרי השבילים הם בכלל שטח העירוב הכללי, ויש להם לפחות את הקולא של הדבר שמואל הנ"ל [למי שאינו מחלק בדברי הדבר שמואל שדיבר רק על מקום זריעה זמני]. משא"כ לאחר שיקיפו את השדות עם השבילים, יהיה דינם חמור יותר, כיון שכתב המשנ"ב שבאופן שהזרעים מוקפים בפני עצמם, גם לדברי הדבר שמואל אסור לטלטל בתוך ההיקף של השדות, כיון שהוא אינו היקף של העיר, וא"כ השבילים שבתוכם יאסרו בטלטול.

הוצאת שטחי הזרעים מהעירוב במושב

לכן אמר הרב שיש צורך להשקיע הרבה ולהוסיף עמודים לאורך השביל, ולהקיף כל שדה לעצמה, כדי שהשביל לא יהיה בתוך היקף השדות. ובצורה כזו יהיה בשבילים עירוב כשר, בלי להזיק להיתר של הדבר שמואל.

מדידת שטח קוצים לפני הקמת עירוב שכונתי,

וצורת השבילים המחלקים

מקום נוסף מהעיר נתניה, שביקשו שישלחו מישהו מהמוקד שיבדוק את גודל שטח הקוצים, אם אין בו שיעור של יותר מבית סאתים. במקרה זה לא מדובר בזרעים אלא בקוצים שצמחו מאליהם, ומי"מ לפי הוראת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דינו שווה לשטחי זרעים שהם כקרפף, למרות שעלו מאליהם, כמו שמפורש בשו"ע (סי' שני"ח סעיף י"א) שגם באופן שנכנסו מים והציפו את החדר, הם מבטלים את ההיקף לדירה, ואוסרים אותה כדון קרפף.

באותו אזור היו כמה שטחים של קוצים, וביניהם היו שבילים שבהם עוברים בני אדם ורכבים, ושבילים אלו מחלקים את המקום, באופן שיש לדון כל שטח לעצמו, ועי"ז לא היה שיעור בית סאתיים ברוב המקומות, מלבד שני מקומות שבהם היתה יותר מבית סאתיים לשיעור הגר"ח נאה, והאברכים שמטפלים ומתמסרים להקמת העירוב, אמרו שיוסיפו לחלק אותם בשבילים שיעשו מיוזמתם.

מקום שילדים משתמשים בתוך שטח הקוצים

בכמה מקומות היה בין שטחי הקוצים, מקום שהילדים ארגנו לעצמם מקום ישיבה בצוותא, הם גררו לשם ספות ישנות שמצאו שאנשים זרקו מבתיהם, והעמידו אותם בצורה יפה, ומשתמשים בהם להנאתם, והנה המקומות שמשתמשים בהם, ודאי שממועטים משטח בית סאתיים, ומי"מ הם לא מחלקים את השטח שסביבם, אא"כ תהיה הפרדה מלאה מצד אחד של הקוצים לצד השני. אבל באופן שהם במקום מצומצם, ושטח הקוצים מחובר מאחורי מקום ישיבתם, הרי השטח נחשב כיחידה אחת, ואפילו אם הוא צר וארוך, צריך שלא יהיה בכלול שיעור יותר מבית סאתיים.

וכן הדין לגבי שבילים שמחלקים בית סאתים, היינו דוקא באופן שהם מחלקים מצד לצד, ואנשים עוברים בהם ומשתמשים בהם, משא"כ שביל שנכנס לקרפף ואינו ממשך לצד אחר, אלא מסתיים באמצע, אינו מחלק את הקרפף. וכן אם אינו מוביל לשום מקום ואנשים לא עוברים בו, אינו מחלק ואינו ממועט את שיעור בית סאתיים.

עירוב בין שני ישובים שאין עליו פיקוח

בשבוע שעבר יצאו כמה מבודקי העירובים מטעם מוקד העירוב, לבדוק ישובים בדרום הארץ, ויחד עם זאת לבצע תיקונים קלים לפי האפשרויות שבידם. אחד המקומות שהגיעו אליו באותו יום, הוא עירוב שמחבר בין שני ישובים ידועים, שמתארחים בהם יותר מאלף משפחות חרדיות בשנה. לשני הישובים, יש לכל אחד את העירוב שלו ואת האחראי שלו, אבל העירוב שמחבר ביניהם אינו בפיקוח של אף אחד מהם, ובכל זאת רבים סומכים עליו, בלי לדעת כלל אם יש מי שמפקח עליו.

כמובן, עירוב שאין עליו פיקוח תמידי כל שבוע, אי אפשר לסמוך עליו, כיון שמצוי מאוד שחוט נקרע או שנהיה פסול אחר, וזה יותר ממיעוט המצוי, המחייב שלא לסמוך על העירוב ללא בדיקה, כמבואר בדברי החזו"א והרב מטשיבין זצ"ל. ובאמת בשעה שהגיעו בודקי העירובים, הם גילו חוט אחד קרוע, שאי אפשר לדעת אם הוא נקרע באותו שבוע, או לפני כן. הבודקים הסתפקו האם לקשור אותו בעצמם, או שיעדיף שלא להכשיר עירוב שאין עליו פיקוח, אדרבה עדיף שאנשים יראו שהחוט קרוע ויפסיקו לסמוך עליו. אבל למעשה הם הכריעו, שמסתמא יהיה אחד מהאחראים הסמוכים שיגלה את הבעיה בשבועות הקרובים ויקשור את החוט, ואנשים לא ילמדו מזה לא לסמוך על העירוב הזה, ובינתיים המכשול יותר גדול לאנשים שיטלטלו, מאשר שיהיו אנשים שיבחינו שהחוט קרוע. וא"כ עדיף לתקן ולקשור אותו, וכיון שאיננו מודיעים על תיקונו, [וגם במאמר זה איננו מציינים את מקומו], הרי שיש בזה זכות ולא חובה. מיד הם הוציאו את הציוד שבידם, וקשרו את החוט מחדש.

עמוד בתוך שטח מוקף ונעלם הלחי שלפניו

באותו עירוב היה מקום נוסף שהיה בו בעיה אחרת, אחד העמודים של צורת הפתח, עמד בתוך חצר של מפעל, שכל החצר מוקפת מכל צדדיה והעמוד עומד בתוכה. בדין זה כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"י"ג) שאם העמיד את העמודים הבית או בתוך גדר המוקפת מארבע רוחותיו, לאו כלום הוא, ואפילו רק אחד מהעמודים כך, אינו מועיל. וא"כ העירוב הזה אינו כשר לפי הכרעת המשנ"ב.

תקנת לחי לעמוד שאחורי גדר המוקפת

ובאמת הבעיה הזו קיימת באותו עירוב בשלושה מקומות, ובשנים מהם היו אנשים שעשו לחיים לפני הגדר מבחוץ, שעי"ז הלחי הוא כביכול העמוד, והוא אינו בתוך חצר. [ואחד מהם כבר נהרס, ותוקן ע"י מוקד העירוב לפני כמה חודשים], אבל בעמוד השלישי לא

היה לחי לפניו. אחד הבודקים טען שהוא זוכר שפעם קודמת שהוא בדק את העירוב הזה, היה שם לחי, אלא שכנראה מישהו סילק אותו במשך הזמן.

בין כך ובין כך, יש ללמוד מזה שאי אפשר לסמוך על עירוב שאין עליו פיקוח מוסמך ומסודר, כיון שמצויים שינויים שפוסלים את העירוב.

גדר רשת מנופפת ומפסיקה בין הלחי לחוט

גם כאן יצאו בודקי מוקד העירוב לתקן את הדבר, ולהוסיף לחי לפני הגדר, אבל התעורר ביניהם ויכוח האם אפשר להעמיד שם לחי, משום שלפני הגדר יש שער סמוך שנפתח, וא"כ אי אפשר להרחיק את הלחי מהגדר, וחייבים להצמיד אותו ממש לגדר, וכיון שהגדר מנופפת בראשה, ובלטת כעשרים ס"מ, יוצא שאם יעמידו את הלחי צמוד לגדר, יהיה הפסק בין הלחי לחוט, מחמת הגדר הבולטת, והרי זה כג המפסיק בין הלחי לחוט. לעומת זאת טענו חלק מהם, שהגדר אינה דומה לגג, כיון שיש בה חורים, ומסתבר שהחוט יעבור בחור ואין דבר המפסיק בין הלחי לחוט. ושוב טענו האוסרים שמדין לבד נחשבת הרשת כדבר מלא, וכמו גג שלא המפסיק.

שיעור הנקב בגג המפסיק בין הלחי לחוט

השאלה הופנתה לרבני העירובים, ושני רבנים ענו אותה תשובה. ה"ט"ז (סי' שס"ג ס"ק י"ט) שכותב את הדין של גג המפסיק בין הלחי לחוט, כותב וז"ל, ונראה לי עוד, דאם למעלה מן הקנים שמעמידים למטה [הלחיים], יש גג שמפסיק בין גובה החבל להקנים, יש איסור בזה, דלא הוה צורת הפתח בזה, כיון שהגג מפסיק בין החבל להקנים, ואין עושים צורת הפתח בענין זה, אלא צריך שיפתח נקב גדול בגג למעלה מהקנים, בענין שיהיו מכוונים תחת החבל בלי הפסק, עכ"ל. הנה מבואר ב"ט"ז שיש פתרון לעשות נקב גדול בגג, באופן

ופוסלות את צורת הפתח, ממוקמות כל פעם בצורה אחרת, וכל שבוע צריך לשים שני לחיים חדשים [להעמיד על הגדרות משני צידי המתחם] ולמצוא ולאלתר קרשים חדשים, ולכוון אותם מתחת מקום החוט.

האחראי סיפר שלא בכל שבוע יש לו קרש מתאים, לפעמים הוא מתרוצץ הרבה זמן, ובליבת ברירה הוא קושר לגדר חתיכת פוליגל. בנקודה זו אמר לו הבודק עצה מתוך הנסיון במקומות אחרים, וכדאי לכתוב את הדבר כאן לתועלת שאר העוסקים בעירובים, שמומלץ לבוא במוצאי שבת לפרק את הלחי ולהצניעו באחת החצרות הסמוכות, וכך יהיה לו כל יום שיש אתו לחי, מסודר ומתאים לו לפי צרכיו, ולא יצטרך להתרוצץ ולטרוח בחיפוש אחר קרש חדש, או להשתמש בפוליגל שאינו מומלץ. ואפשר להוסיף ולבקש את הדבר מאחד השכנים שגד סמוך למקום, שיעשה את התפקיד לקחת את הלחי במוצאי שבת להצניעו במקום מסוים, וכך האחראי ימצא אותו ביום שיש, ויעמיד אותו מכוון תחת הלחי, ע"י בדיקת המכשיר כהלכה. [אך את תפקיד העמדת הלחי ביום שיש, לא יתן לאדם סתם, מפני שצריך לדעת לכוונו תחת החוט כהלכה].

הבודקים עברו ובדקו את הלחיים שעל הגדרות, [שבחול המועד לא עבדו שם, והם נשארו במקום שעמדו בשבת]. והנה באחד הלחיים התגלתה בעיה דומה למקרה הנ"ל. האחראי הצמיד לחי מפוליגל לגדר של המתחם. והגדר שעליה הוצמד הלחי היתה עקומה ושוקעת כלפי חוץ, באופן שהלחי היה שקוע בגדר, והחלק העליון של הגדר כיסה מעל ראש הלחי. במבט ראשון העירו שיש בזה בעיה שהגדר מפסיקה בין הלחי לחוט. אבל כאמור מצד הבעיה שהגדר היא כדבר המפסיק, יש לומר שכיון שהיא מליאה חורים, ומסתבר שהחוט עובר מעל החור, א"כ אין בעיה של דבר המפסיק, אא"כ נחשב שהמשקוף בתוך רשות היחיד וכנ"ל.

והנה האחראי על העירוב השכונתי הסמוך, אמר שהאחריות על תיקון זה מסורה לפלוני, והוא יודע את ההלכות, ולא היה עושה כזה דבר, שהגדר תפסיק בין הלחי לחוט, וא"כ צריך לשאול אותו אולי משהו השתנה כאן ממה שהיה בשבת.

בתוך כדי התבוננות נגיש הבודק, ומדד עם המכשיר [הבקבוק והשרשרת] האם הלחי מכוון תחת החוט, והנה הוא מבחין שהלחי רחוק ממקום החוט כעשר ס"מ, זאת אומרת שהצוה"פ פסולה לגמרי. האחראי אמר שגם זה דבר שלא מתאים שיקרה לאותו אברך שמתקן את העירוב הזה. וכל המשתתפים בבדיקה חיפשו מה יכול להיות שהשתנה במקום הזה, הרי לא נראה שעבדו פה משבת האחרונה, ולא נראה שהגדר זה ממקומה. עד שהם הבחינו בדבר פשוט מאוד. המסגרת של הגדר, אכן קבועה במקומה, אבל הרשת שבתוכה מעוקמת ואינה קבועה, ובנטיעה קלה היא נדחפת פנימה או החוצה. הם משכו אותה החוצה, ואז באמת הלחי היה במקום הנכון, ולא היה הפסק של כיפוף הגדר בין הלחי לחוט.

האחראי הנ"ל אמר מיד שהוא יפנה לאברך וילמד אותו, שבצורה כזו העירוב יכול להיפסל כבר בתחילת שבת, כגון אם מישהו נשען לרגע על הגדר, או שילד שיחק ודחף אותה, וכבר הלחי אינו במקומו. כמ"כ הוא הציע פתרון שטוב לדעת למקרים שיש גדרות מסוג זה [שהן מצויות כיום בעבודות בכבישים], לעשות קרש ארוך שיתחבר מהברזל העליון עד הברזל התחתון (קרוב לשני מטרים), ובצורה כזו הוא יהיה קבוע וחזק. כמובן בתנאי שהמסגרת יציבה במקומה.

חומרת המכשול בתיקון רפוי, וגודל האחריות וההערכה

מדבר זה יש ללמוד לחשוב קצת הלאה, מה יכול לקרות כשמישהו יגע וישען על הגדר או על הלחי, האם יכול להיות שהגדר או הלחי יזוז או יפול. הרי בדבר זה תלוי ועומד קיום שמירת שבת של עשרות או מאות משפחות, ובשבת אחת נעשים אלפי מלטולים, שאם ח"ו העירוב נפסל, הרי מדובר באלפי חיילי שבת רח"ל.

כה גדולה האחריות העומדת על העוסקים בעירובים, תפקיד האחראי לדעת את כובד המשקל של כל תיקון רופף, ומתפקידו לדעת על מי ראוי לסמוך בתפקיד חשוב זה, לא על כל ידיעה או שמועה שיש עירוב, אלא רק על עירוב מפוקח בידי יר"ש שיש לו תקציב לתקן בצורה חזקה וטובה. ובמקום שכבר החלטנו שאפשר לסמוך על העירוב, כמה גדולה חובתנו להעריך ולהקיר מי שנטול על עצמו אחריות כה כבידה, ואינו משלמים לו כגודל עבודתו, הקב"ה ישלם שכרם של כל העוסקים בעירובים, ועושים מלאכתם נאמנה, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם.

שלא יהיה הפסק בין החבל ללחיים, וכך הביאו המשגיב (שם ס"ק ק"ד) שיפתח נקב גדול. ולא התבאר בט"ו ובמשגיב מהו השיעור של גודל הנקב שצריך, ואמנם הזכירו בדבריהם נקב גדול, שמשמע מזה שלא מספיק נקב של סנטימטר אחד כעובי החבל, אבל גם לא נזכר שצריך שיעור ג' טפחים שלא יהיה לבוד, או ד' טפחים כשיעור רשות. ואולי טפח כשיעור פתח באהל הטומאה. וצ"ע.

והורו הרבנים, וכן שמענו בשם הגאון רבי מגדל אטיק שליט"א שלא צריך חור בשיעור ג' טפחים, אלא גם פחות מג"ט כשר, אם ניכר שאין הפסק בין הלחי לחוט למרות שיש לבוד בחור זה. [ולא התבאר השיעור המדויק]. ויש לפלפל בזה איך דין גוד אסיק, גובר עלדין לבוד, או שהוא מדין אין אומרים לבוד להחמיר ועיין.

לפ"ז הוסיפו הרבנים ואמרו לגבי נידון דידן, שכיון שמכשירים כשיש נקב בגג, ה"ה ברשת שמלאה חורים, אפשר להכשיר ולומר שאינה מפסיקה, כיון שהחייבור בין הלחי לחוט יכול לעבור דרך החורים שברשת, [וממילא אף אם לו יצויר שהחוט נמצא בדיוק כנגד חוט הברזל של הרשת, אין בזה פסול, כיון שחוט ברזל לבוד, אינו כג המפסיק]. ולכן אפשר להתיר להעמיד את הלחי תחת הכיפוף של הגדר, אם מדובר ברשת דקה שיש בה חורים גדולים, שאין דבר ממשי המפסיק בין הלחי לחוט.

חלק ממהחוט עובר ברשות היחיד אחרת

ומ"מ יש לדון בזה מטעם אחר, משום שיוצא שחלק מהמשקוף של הפתח נמצא בתוך החצר המוקפת. כלומר, כיון שהגדר של החצר מוכפפת ובלטת לחוץ, וקי"ל שהגדר אסיק עולה מקצה ראש המחיצה, א"כ השטח שמעל המקום המכופף שייך לרה"י שבתוך החצר שבה העמוד עומד, וכן מקצת מהחוט הסמוך לעמוד, הוא עדיין בתוך הרה"י של החצר, [דרה"י עולה עד לרקיע, וכולה כמאן דמליא, כמ"ש המקור חיים בתיקון עירובין, שהוא המקור לאיסור עמוד בתוך הרה"י]. וא"כ למרות שהלחי נמצא מחוץ לחצר, אבל חלק מהמשקוף, הדיינו החוט שמכוון מעל הלחי, הוא מעל הגדר המכופפת והוא נחשב בתוך החצר, והוא ברשות אחרת מהמקום שבו הפתח.

נידון זה ידוע גם לגבי מקרה אחר, שיש צורת הפתח כהלכתה, אלא שבאמצע חלל הפתח יש מרפסת שיוצאת מהבנין הסמוך, ונכנסת מתחת החוט. במקרה זה ג"כ כיון שהדין רה"י של המרפסת עולה עד לרקיע, יוצא שחלק מהחוט נמצא ברשות היחיד אחרת, והרי זה דומה לעמוד שנמצא בתוך חצר אחרת. ואין בשטח העירוב למטה פתח שלם, של שני עמודים ומשקוף שמחבר ביניהם.

ולמעשה יש דעות בענין, והשאלה שהיתה למעשה הופנתה לאחד מרבני העירוב, ואמר שלכתחילה כדאי להרחיק, ובדיעבד אין לפסול. במקרה הנ"ל לא היה אפשר להרחיק, כיון שיש שם שער שנפתח [וזו נראה הסיבה שהורידו את הלחי הקודם], לכן שלוחי המוקד הצמידו את הלחי לגדר, וסמכו על כך שבגדר רשת אין בעיה של ג המפסיק והלחי מחוץ לחצר. אבל במקומות אחרים משתדלים להקפיד על כך, להרחיק את הלחי מהגדר, באופן שלא יעבור מתחת הגדר, או לחתך מרשת במקום שמעל הלחי, כדי שהעירוב יהיה כשר בודאות ללא כל חשש.

גדרות אתר עבודות שמוזייים אותן כל שבוע

בימי חול המועד פסח נבדקו כמה עירובים שכונתיים באזור מסוים בירושלים, שחלקם באזור מתחרר, והם עשויים בדקדוק ובהידור והקפדה נכונה, ע"י אברכים יראי שמים הבקאים בהלכות, ומקפידים על עשיית לחיים כדן כפי ההוראות של העירובים השכונתיים. [חשוב לציין שעירובים אלו שונים לגמרי מהעירובים שנוכרו לעיל, אלא שמוקד העירוב מטפל בכל נושא לפי דרגתו והצורך הראוי לו, ללמוד וללמד את ההלכות לכל העם, בתקוה שכל אחד יוסיף וישפר את העירוב, ויגיע לרמה הכשרה והמהודרת].

אחד העירובים נמצא בסמוך לעבודות הנעשות להארכת המסלול של הרכבת הקלה, והאחראי סיפר לבודק שבמקום הזה, כל יום שיש זה עירוב חדש. כל שבוע הם קורעים מחדש את החוט, ע"י המשאיות והטרקטורים הגדולים, ולכן מראש הוא קושר חוט דק וחלש, שלא יגרום נזק לעמוד בשעה שהמשאית תמשוך אותו. והגדרות שבאמצע הכביש, שסוגרות את מתחם העבודות תחת צורת הפתח של העירוב,

קול העירוב
 קו שיעורים ועדכונים בעניני עירובים
0799-333-845

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
 קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

